

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ УСУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. За свою багатотисячолітню історію наш український народ доклав чимало зусиль задля того, щоб здобути собі незалежність від інших народів, завойовників, гнобителів та жити спокійно і мирно у своїй етнічній землі, своєму рідному куточку. Стільки століть пам'ятати своє походження, транслювати бажання про незалежну державу і боротися за неї допомагала саме національна свідомість – почуття, яке живе в середині людини; розуміння того, хто ти, звідки походиш, до чого належиш.

Питання національної свідомості було актуальним як і в минулому, так і зараз, коли Україна відроджується духовно. Як чинник об'єднання нації в одне ціле, національна свідомість – те, що допомагає будувати українську державу та вести її вперед. І надзвичайно важливо виховати цю свідомість у молодому поколінні, яке вже зовсім скоро візьме розвиток країни у свої руки.

Досліджування проблеми національної свідомості займалася численна кількість вчених, зокрема: В. Андрущенко, А. Бичко, М. Вівчарик, Б. Гаврилишина, В. Лісовий, О. Потебня, П. Ситник, П. Сорокін, Л. Шкляр та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз поняття «національна свідомість», зображення важливості формування національної свідомості молоді.

Завдання дослідження: визначення методів формування національної свідомості молоді.

Об'єкт дослідження: теорія і методологія формування національної самосвідомості молоді.

Предмет дослідження: особливості та специфіка формування національної самосвідомості української молоді.

На думку О. Волобуєвої: «Свідомість – це усвідомлення людиною самої себе, навколишнього середовища і свого ставлення до нього» [2, с. 41]. Отже сутність свідомості є не лише здатність людини пізнати світ, але й усвідомити його, наповнити його суб'єктивним сенсом, зіставити свої знання з метою власного існування, оцінити світ свого життя.

Національну свідомість можна охарактеризувати як усвідомлення персоною своєї приналежності до певної національної спільноти, тобто це здатність ідентифікувати себе. Як вважає Ю. Івченко, складовими елементами національної свідомості є позитивне прийняття своєї етнічності, ставлення до історичного минулого нації, готовність зберігати територіальну цілісність своєї Вітчизни та прагнення примножувати її багатства [4, с. 19].

Саме поняття національної свідомості має неабиякий філософський зміст та вагоме науково-практичне підґрунтя для становлення і розвитку кожної нації світу. Національна свідомість являє собою певний фундамент як у побудові нації у цілому, так і у встановленні кожної особистості, індивіда і громадянина окремо.

На думку Є. Зелінської: «Національна самосвідомість полягає, передусім, не в тому, як себе розуміє певна нація, які властивості, вдачу та можливості вона визнає, а в тому, яке місце в національній культурі відведено саме людині, в чому вбачається її сутність, сенс та пріоритети її буття» [3, с. 203]. Тобто найважливішим аспектом особистості у контексті національної свідомості є тверда позиція самої людини, яка вважає себе національно ідентифікованою, розуміє і знає своє національне призначення у житті того соціуму, до якого вона себе позиціонує.

Національна свідомість була і залишається засадничою умовою формування української державності. Саме національна свідомість дозволила так довго протриматися українцям під тиском народів-завойовників, які бажали назавжди викоринити українську націю. Саме це розуміння народу чи принаймні його частини хто він є і звідки походить вело українську націю вперед крізь століття до здобуття державності і незалежності. З цього можна зробити висновок, що нація не може існувати без свідомості людей, що вони до неї належать.

На основі національної свідомості базується практично все, що є необхідним для держави, досягаються національні інтереси і цінності, зберігаються народні особливості, розвиваються традиції, звичаї, національна культура, прагнення політичного суверенітету, національної держави, громадянського суспільства.

Національна свідомість породжує такі людські якості як патріотизм, відданість, гідність, що є основними чинниками покращення життя українців. Адже лише людина, яка знає свою приналежність, зробить все для покращення життя у своїй державі, а не лише для того щоб задовольнити власні корисливі інтереси.

Проблема цієї ціннісної орієнтації все ще залишається актуальною. І як зазначає О. Ковальчук, особливо зараз, в умовах українських реалій, коли Україна зусиллями своїх героїв відстоює свою територіальну цілісність, свободу і незалежність, пріоритетного значення набуває національно-патріотичне виховання молоді [6, с. 1].

Такі події як Революція Гідності, анексія Криму і війна на сході України суттєво вплинули на все суспільство і в тому числі на молодих людей, значно змінили мислення і сприйняття усіх українців, відновили ту ж саму національну свідомість. Та на жаль, більшість молоді все ще сприймає себе українцями лише через надпис на документах, але ніяк не на духовному рівні та на рівні свідомості. Через це вони не зацікавлені в процесах, що відбуваються у державі, у них не виникає бажання щось змінити. Адже національна свідомість вказує не лише на приналежність, а і на призначення й обов'язки перед державою і своїм народом. Як обґрунтовує В. Слуга: «У житті сучасного українця, а особливо молодого, відбувається період переосмислення і зміни життєвих цінностей, в якому все духовне, зокрема національна самоідентифікація, відкладаються на задній план, а першочерговими постають матеріальні блага та цінності» [9].

Нині патріотизм і національна свідомість покликані дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, трансформувати громадянську свідомість, моральну і правову культуру особистості.

Відповідно до Концепції національного виховання студентської молоді: «Національне виховання має стати фундаментом становлення світогляду молодої людини, на якому формуються фахові знання та професійна відповідальність. Головною метою національного виховання студентської молоді є формування свідомого громадянина – патріота Української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти» [7].

Як вважає В. Марковець: «Це виховання має сприяти більш повному здобуттю молодими громадянами суспільного досвіду, спадкуванню кращих здобутків народу в поєднанні із придбаннями інших народів, утвердженню високої культури взаємовідносин серед людей різних національностей» [8, с. 116].

Національна ідея закладається у свідомості людини поступово, через вплив різних чинників. Важко заперечити той факт, що для молоді основним таким чинником буде національно-патріотичне виховання у навчальному закладі, де вона проводить більшість часу. Саме вплив авторитетних наставників викарбовує в серцях юних людей патріотизм, а у розумі національну ідею. Належне подання історії українського народу, української літератури, української мови, як стержнів нації, прокладає міцні основи для формування національної свідомості. Як стверджує О. Ковальчук: «Розуміння студентами процесу повернення до рідних коренів, витоків українства, національного самоствердження і саморозвитку вже є проявом патріотизму» [6, с. 3].

Звичаї і традиції – це одні стійкі явища національної свідомості, що передаються від батьків до дітей і міцно закріплюються у свідомості людей, стають їхньою духовною потребою, виступають неабияким засобом об'єднання і згуртування людей. Як соціальні явища, вони виступають для молодих людей чинниками, що формують певні особисті переконання і таким чином впливають на формування особистості. Звичаї і традиції – це саме те, що може взяти молода людина від сім'ї, щоб поглибити свою національну свідомість.

Проблема виховання патріотизму і національної свідомості в молоді полягає також у тому, що способи цього виховання є зазвичай застарілими, що молодим людям не притаманно. На щастя, зараз ми можемо спостерігати і позитивний вплив Інтернету, ЗМІ на національну свідомість молодих громадян. В просторі Всесвітньої мережі поширюються українські пісні, новітні твори, тренди, що позитивно впливають на свідомість української молоді та виробляють гордість за свою державу. І хоча перед Україною ще лежить довгий і не простий шлях у цьому

напрямі, ми вже можемо спостерігати значний розвиток і піднесення національної свідомості, духу і патріотизму молоді. Ці результати – це те, чим ми можемо пишатися, і те, що заставляє нас іти вперед.

Висновки. На сучасному етапі розвитку української державності процес формування національної свідомості молоді є надзвичайно важливим і потребує вдосконалення, а питання національного виховання є одним із пріоритетних для держави.

Національна свідомість – це саме те почуття і розуміння, що веде націю до кращого життя і до розвитку своєї країни. Виховання національної свідомості в молоді є запорукою щасливого майбутнього для держави та запорукою того, що через кілька років нею будуть керувати свідомі патріоти своєї країни, які не допустять краху того, що вже є здобуто.

Проблема з національною ідентифікацією молоді все ще залишається актуальною через особливості формування світогляду в молодих людей, але не можна не радіти тому, яких успіхів держава вже досягла, як молодь вже любить свою країну і це є насагою рухатися далі.

Список використаних джерел

1. Буклов Ю. Змістові компоненти національно-патріотичного виховання учнівської молоді. *Молодь і ринок*. 2018. (№3). С. 136-140.
2. Волобуєва О. Ф. Формування патріотизму і національної свідомості майбутніх фахівців: психологічний ракурс. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. (№ 1). С. 32-49.
3. Зелінська С. І. Національна самосвідомість та фактори її формування. *Філософські проблеми гуманітарних наук: збірка наукових праць*. Київ, 2009. 236 с.
4. Івченко Ю. В. Національна свідомість і патріотизм як чинники відродження української держави. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. (№ 6). С. 18-21.
5. Керницька Т. В. Виховання національно-патріотичних цінностей – пріоритетне завдання виховної системи ПТНЗ. Дніпро, 2015. 34 с.
6. Ковальчук О. Є. Сучасний погляд на національно-патріотичне виховання. URL: <http://vvak.in.ua/attachments/article.pdf>
7. Концепція національного виховання студентської молоді: рішення колегії міністерства освіти і науки України від 25.06.2009. № 7/2-4. URL: <https://www.ldufk.edu.ua/index.php/dokumenti.275/articles/konceptija-nacionalnogo-vihovannja-studentskoji-molodi.html>
8. Марковець В. Виховання патріотичної особистості в умовах становлення незалежної держави: державно-управлінський аспект. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 43. С. 116-122.
9. Слуга В. Українська національна свідомість – основа буття нації. *Відродження*. 2017. 12 груд. URL: <https://vzhovkvi.com/kultura/ukrajinska-natsionalna-svidomist-osnova-buttya-natsiji.html>